

MILOSAV ŠUTIĆ: »O DIRLJIVOM«,
Grafos, Beograd, 1983.
Piše: Mirko Zurovac

Svima je poznato da prostorne osobine predstavljene analogijom proizvode snažan emocionalni efekat na onoga ko ih predstavlja. Tako, na primjer, predstava omražene ili voljene osobe izaziva u nama odgovarajuće osjećanje mržnje ili ljubavi, kao da smo zaista susreli osobu koju mrzimo ili volimo. Da bi predstava bila kompletna, osjećanje što ga ona izaziva u nama prate i odgovarajuće kinestetičke senzacije, koje su takode sastavne komponente predstave. Kad je dejstvo predstave snažno, mi osjećamo prisustvo zamišljenog objekta, iako znamo da on realno nije prisutan. U tome se sastoji realni paradoks slike: slika je realni paradoks, jer nas ona povezuje sa stvarima na taj način što nas odvodi od stvari.

Ali ovaj paradoks nije nigdje toliko izražen kao u umjetnosti: umjetničke slike djeluju na nas tako snažno kao da sadrže čitav patos ovoga svijeta. U tom smislu često se govorilo o umjetnosti kao o povišenoj stvarnosti. To je ono što nas kao jeza do srži duboko prožima svaki put kad smo u dodiru sa velikim umjetničkim djelima. U takvim djelima postoji nešto što nam govori da je umjetnost veća stvarnost i od same realnosti koja nas okružuje. Iz čega proizilazi ova nadmoć umjetnosti u osjećajnom pogledu? Zar umjetnost nije nešto irealno? Slika ne postoji na isti način na koji postoji ulica kojom ja prolazim. Ona djeluje na mene potpuno realno, jer je na slici, ali ja znam da to nije tako, jer je samo na slici. Snaga slike je jača u osjećajnom pogledu nego snaga stvari, jer stvari-po-sebi ne izazivaju u nama nikakvo osjećanje, a slike nas emocionalno uzbuđuju.

Slikovito i čulno je oduvijek bilo carstvo umjetnosti. Umjetnost se oduvijek kretala u sferi čulnih slika, čija živost i neposrednost lako pridobivaju naša osjećanja. Osjećanja se pridružuju predstavama stvari, a ne znacima o njima, koji su postali pravo područje diskurzivnog mišljenja. Mišljenje koje se služi znacima nije srodno emocionalima i afektima. Zato živa slika, dočarana umjetničkim sredstvima, jače djeluje na nas nego filozofsko i naučno uvjeravanje. Eto zašto umjetnost djeluje sugestivnije, neosjetnije privlačići, brže pridobija, snažnije duhovno angažuje, moćnije oplemenjuje od apstraktnog značenja naučnog i filozofskog jezika. Ovo svojstvo umjetnosti nikada ne treba gubiti iz vida. Ono proizilazi iz njene prirode. Samo tako postaje razumljiva ona zagonetna snaga kojom velika umjetnost djeluje na nas.

U svojoj knjizi *O dirljivom* Milosav Šutić je ispitivao upravo ovo svojstvo umjetnosti, i to prije svega narodne umjetnosti, ili još određenije, naše narodne poezije. Doduše, on nije postavio problem tako široko, već se ograničio na fenomen dirljivog i njegove različite dimenzije, ali ga je upravo ovaj fenomen držao u neposrednoj blizini umjetnosti i upućivao na nju, jer umjetnost čuva stalnu otvorenost za ljudsku osjećajnost. Ništa nije toliko blizu ljudskoj osjećajnosti kao umjetnost. To će navesti autora da posmatra dirljivo kao jednu vrstu estetske vrijednosti koja ispunjava prostor između četiri u tradicionalnoj estetici temeljne estetske kategorije: lijepo, uzvišeno, tragično i komično.

Naravno, jezička dimenzija pojma ima izvjesno prvenstvo u traženju njegovog smisla. Zato autor polazi od etimologije riječi »dirljivo« u našem jeziku, da bi utvrdio smisao ovog pojma. Jezička dimenzija »dirljivog« je važna kako zbog gramatičkog oblika ove riječi, tako i zbog niza njenih sinonima. Zato što je po svom obliku pridjevska imenica, dirljivo ispunjava poseban zahtjev kriterijuma za formiranje estetskih kategorija, prema kojem estetske kategorije treba da objedinjuju u sebi i subjektivne i objektivne komponente i da zadovolje kriterijum opštosti u »potpunoj konkretizaciji«. »Dirljivo« ispunjava sve ove uslove, zbog čega autor smatra da mu treba posvetiti posebnu analitiku.

U svojoj analitici dirljivog on pravi izvjesne kompromise između stavova tradicionalne i savremene estetike, to jest jest on posmatra dirljivo u okviru kategorije »lijepog«, kao što to čine neke savremene estetike, ali ne zanemaruje ni kategoriju harmonije, koja je u antičkoj estetici zauzimala značajno mjesto. To je osnovni princip kojeg se pridržava autor u pristupu dirljivom. Drugi princip je miješanje dirljivog sa moralnim kvalitetima i etičkim kategorijama. Otuda velika razudjenost dirljivog, koja ima za posljedicu njegovu višedimenzionalnost. Dirljivo ima više dimenzija: psihološku, ligvističku, etičku, sociološku, religioznu, filozofsku, estetsku. Ono je utopljeno u oblast osjećajnog života, odakle postepeno izrasta u kompleksniji pojam. Prvo se javlja dirljivo koje nema estetski karakter, da bi se zatim postepeno formiralo u dirljivo koje nosi estetska obilježja.

Zato i izvori dirljivog mogu biti vrlo različiti: ljudski lijepo, porodični odnosi, narodno stvaralaštvo, itd. Narodno stvaralaštvo je posebno važan izvor dirljivog koje se javlja u vezi sa kategorijom života. Autor smatra da ovo stvaralaštvo zauzima granično mjesto između ljudski lijepog i umjetnički lijepog. U okviru narodnog stvaralaštva izdvaja se narodna poezija kao jedna od najvažnijih osnova dirljivog. Zato autor, odmah nakon teorijsko-istorijskih razmatranja, u čitavoj drugoj polovini knjige istražuje dirljivo u našoj narodnoj poeziji i navodi niz primjera doista dirljivih situacija koje su opisane u našim narodnim pjesmama.

Tako teorijske pretpostavke od kojih se pošlo postaju ubjedljivije. Time knjiga postaje još življa i interesantnija.

Ipak, temeljni problem koji se postavlja u ispitivanju svake estetske kategorije nije do kraja domišljen. Autoru bi se mogao uputiti isti prigovor koji je u uputo Hegelu zbog njegovog sadržajnog tumačenja naše narodne pjesme »Zidanje Skadra«: »Tako mišljenje da će narodne pjesme imati za

nas neki poetski interes, ili će, naprotiv, imati u sebi nešto što nas užasava, isključivo zavisiti od prirode onih situacija i osjećanja koja se u njima prikazuju, jer se tako obraća pažnja isključivo na ono šta se prikazuje, a ne na način prikazivanja ili na to kako se nešto prikazuje«. Ali ni naš autor nije odgovorio na pitanje da li je dirljivo formalna ili sadržajna kategorija. Svi primjeri koje je naveo u prilog svoje teze predstavljaju samo izvjesne dirljive sadržaje koji bi se mogli saopštiti i na neki drugi način, koji ne bi bio obavežno umjetnički. Konstatacija da dirljivo izbija iz osjećajnog života i da postepeno izrasta u kompleksniji pojam, još ne objašnjava ovu vrlo složenu pojavu. U tom pogledu trebalo bi uložiti jedan dodatni napor. Bez toga neće biti definitivne odluke da li je dirljivo estetička kategorija ili nešto drugo.

VUJICA REŠIN TUCIĆ: »HLADNO ČELO«,
Matica srpska, Novi Sad, 1983.
Piše: Vojislav Sekelj

Prvi sređeni dojmovi nakon čitanja knjige »Hladno čelo«. V. R. Tucića su utisci o praznini, koji bi se, povodom iste knjige i na istu temu, dali do besvijesti ponavljati, ocrtavajući liniju linearnog raste ove bizarne i nadasve nesretno komponovane, a u cjelosti promašene knjige. Svi čimbenici kojima avangarda godinama maše, operira i pragmatički računa ovdje su u igri. To je knjiga bez inherentne napetosti i nemira, koja bi, s obzirom na podnaslovlje »Poetski mitovi osme decenije«, ambiciju autora, ponudeni registar imena na kraju knjige, morala otvarati nove dimenzije, bar u naznakama ponuditi drugojačije viđenje čovjeka i svijeta, nagovijestiti sadržajnije odnose između ljudi, omogućiti put mašti i legalni prostor spoznaje, inauguirati novu osjetilnost, ili iznjedrili bar jednu avangardnu dramu, ideju, misao, između bičevnog i mišljenog a u trijadi (kada se već koristi obrazac – knjige) Jezik – stvar – svijest, penetrirati u gušće slojeve postojanja. Ali, od svega toga ništa, ni traga. Čitajući ovu knjigu, bivamo nijemi svjedoci smušenog flerta, mišljenog i umišljenog. Sve se vrta u pogrešnom krugu, u jednoj po sebi i za sebe mitologiziranoj grupnoj svijesti, kojoj je stalo do bezazlene i bezvezne zezancije. Ta drugorazredna improvizacija na stanicama novina i časopisa može imati nekog smisla, djelovati zgodno, s trenutnim žarom i šarmom, ali na okupu u knjizi, ti tekstovi se potvrđuju tek na margini ispisane i istrošene trećerazredne literature, koja se danas malo kog tiče i dotiče, sem onih mitomanijom paraliziranih grupa.

Članci sakupljeni bez kritičke svijesti o knjizi i o tekstu, upravo govore o jednom stanju svijesti, koja sebe, u ime sebe, proglašava bitnom i u toj mjeri značajnom da sve što slučajno ugleda svjetlost dana na papiru, mora dobiti mjesta u formi knjige. Ta pisanije čezne za aksiološkom relacijom spram tradicije. I u pravo na tim vrednotama ova knjiga se lomi i pada u vlastiti ambis. Vujica Rešin Tucić u knjizi »Hladno čelo«, s potentnim podnaslovijem »Poetski mitovi osme decenije«, ispisuje veći dio knjige o Tuciću Rešinu Vujici, što će reći o sebi, kao velikom mitu minule decenije. A da bi knjiga priskrbila naučnu akribiju, i mit funkcionirao kao znanstveno fundirani mit, u okvirima od sama sebe zadatih, potvrđenih i priznatih vrijednosti, avangardni pisac nam na kraju knjige daje u registru imena popis od nekih 200 autora u rasponu od Diogena do Milorada Grujića; mozak da stane pod pritiskom hladnog čela! I ne bi u tome bilo ničeg indikativnog da mitovi osme decenije ovoga vijeka u potpunosti ne natkriljuju sva ostala imena, ostvarena u dugoj historiji. Kroz zamagljeni i neupotrebljivi prizmu avangarde, ta, u nekom tradicionalnom kodu, priznata imena, ovdje prolaze onako kako prolaze, a prošla su jedno i bijedno, na čast i slavu avangardnog pisca. Naspram Branka Andrića, Milorada Grujića, Vojislava Despotova, Ostoje Kisića i, jasno, V. R. Tucića, imena Anaksagore, Benjamina, Bretona, Junga, Miloševića, Školovskog, Krleža i drugih, po dobivenom mjestu i značaju u ovoj knjizi dojmje se kao sićušni insekti koji sišu slatku krv sa leša tradicije. Tako, na primjer, V. Benjamin dobiva dvije jedinice u famoznom registru, i to zaista u novom heurističkom ozračju: »U žezi letnjeg podneva, gurajući dečija kolica, zaklonjen knjigom eseja Valtera Benjamina, video sam jednog dana, na treperavom asfaltu, starca u crnom odelu kako nesložno širi ruke, dok na jednoj mlataru vrećica s bocom i, nagnut, klizi preko puta u nekom kriku za visinom, svojom starom ljudskom visinom, u kojoj je još, u kojoj već nije.« Kakve samo neslućene mogućnosti otkriva V. Benjamin, a da bi se one vidjele i svatile, dovoljno se samo zakloniti njegovom knjigom, jadni starac u crnom odelu, a na treperavom asfaltu, koji je još, a koji već nije. Ostoja Kisić, inače kritičar, po provjerenoj tvrdnji V. R. Tucića, zastupljen je dvadeset i jednom jedinicom (kao ajnc!) u istom tom registru, dok, recimo, jedan »mironi« E. Paund, u knjizi koja želi da progovori o poetskim mitovima osme decenije, zastupljen je s jednom jedinicom jedinicom, i to u vrućem avangardnom kontekstu: »Gertruda Stein nije volela Hemingveja, a Ezra Paund njoj je ličio na jarca«. Jasno, ostaje nejasno i orfički mutno da li je E. Paund u zbirku članaka V. R. Tucića zalutao slučajno, ili je, možda, u njoj prisutan zahvaljujući jarcu, vlastitoj bradici, Gertrudinom nevoljenju Hemingveja, ili iz čak i samom člankopiscu nepoznatih razloga. Počasno mjesto od dvije jedinice dobiva i Eliot, oba puta u pospudnoj Tucićevoj varijanti: »Mnogi se ozbiljan pisac borio u proteklih 30 godina do posljednje kapi Ti. Si. Eliota za sveto trojstvo književnosti: prošlost, sadašnjost, budućnost«. Ako kojim nesretnim slučajem potražite, recimo, u kojem se kontekstu, kojim povodom, s kakvim argumentom ili protuargumentom navodi D. Cesarić, otkrivite da je on saučesnik, ili učesnik, neuro-drame »Ko je šta« pisca V. R. Tucića, s dodeljenom mu ulogom da preda nagradu jednom od poetskih mitova osme decenije, uz za to priloženu fotografiju. M. Krleža dobiva jednu jedinicu, više nije ni zaslužio, no zato se sukob na književnoj ljevici, iz vizure ove knjige, konačno, na opće zadovoljstvo, rješava u korist poetskih mitova osme decenije, istina nemogućim rezultatom 0:0, no sukoba više nema.

Smjelo, neočekivano i hrabro, istinski strahujemo za sudbinu pisca V. R. Tucića. Bravo momci, bravo Vujice, naprijed u nove pobjede, s onim inženjerskim istanjenim i istrošenim muškim kompleksom što našu avangardu muči:

- Jbš li nešto? - pita prijatelj.
- Šta jbš?
- Sinoć sam klao onu malu iz dragstora.
- A jbe li se kako?

Skraćena verzija udarnog eseja ove knjige, u cijelom tekstu ne nalazimo nijedno domaće ni strano ime, mada se Frojd ovdje mogao lijepo prošfercovati. No, pokazalo se da T. R. Vujica i ovdje samo improvizira. Njemu je cio svijet i ostatak, koji pada pod okrilje osme decenije, jedna opća i velika improvizacija, puna malih, zelenih, osupniti ljudi.

Protiv ovih refleksija, avangarda ima snažan protuargument: da je, sve u svemu, to puko zezanje i neobavezno šegačenje. Zgodno, jaka antiteza! A upravo da sve to može biti i jeste u neku ruku zezanje, teorijski je apsolvirana stvar od davnina, pa na sličnu temu Encensberger piše: »Kerukov zahtev: 'Udaraj što dulje možeš?' bezazlen je samo zato što mu je meta književnost i što književnost, kao ni ostale umetnosti, ne trpi teror iz vlastiti redova«. I ako se čovjek upita čemu služi onaj silni popis imena na kraju knjige, da li da negira ili afirmira nesuvislo i improvizatorsko pisanje T. R. Vujice, odgovor koji se nameće sam po sebi može biti: avangarda se neukom puku želi prikazati kao predvodnica koja raspolaže znanjem i moćnim naučnim laboratorijumom, ali tradicionalni ostaci svega i svačega oko nje ne dozvoljavaju da se ona pojavi na svjetskoj kulturnoj pozornici. Međutim, u međuvremenu avangarda je u svijetu pročitana, pa i kod nas. No, T. R. Vujica ne vodi računa ni o avangardi, ni o tradiciji, on nastupa kao poetski mit minule decenije i mudro slovi: »I tradicija i avangarda održavaju se na razlici. Jašu konja razlike (beloga). Zasnivaju svoju egzistenciju na negativnom. Ako nova generacija pesnika neće da se pojavi, to je njena stvar, ne naša...« Vidimo, avangardnom piscu je stalo do promjene, razvoja i pojave novih snaga kao do lanjskog snijega. Jedina olakotna okolnost sadržana je u činjenici da je T. R. Vujica nepopravljivi improvizator.

Na kraju, molim cjenjene i mnogopoštovane poetske mitove osme decenije da ovaj skromni prikazivački prilog shvate u duhu njihovog opredjeljenja, kao improvizaciju i zezanje. Mitove ne treba, ipak, ozbiljnije dirati, naročito dok su topli i još svježiji.

ORGANIZACIONI ODBOR FESTIVALA
JUGOSLOVENSKE POEZIJE "MLADIH"
TITOV VRBAS

r a s p i s u j e

K O N K U R S

za učešće na jesnaestom festivalu jugoslovenske poezije "mladih" koji se ove godine pridružuje obeležavanju 40-godišnjice oslobođenja Jugoslavije.

Festival će se održati 18. i 19. maja 1984. godine u Titovom Vrbasu, pod pokroviteljstvom BOUR-a PIK "Vrbas" u Titovom Vrbasu.

U s l o v i :

- pravo učešća imaju mladi do 27 godina, sa po dve do sada neobjavljene pesme na svim jezicima naroda i narodnosti Jugoslavije;
- pesme se potpisuju šifrom;
- sa pesmama autor istovremeno dostavlja /u posebnoj kovčarti/ sledeće podatke: ime i prezime, adresu, datum i mesto rođenja i rešenje šifre, koje ne može biti pseudonim;
- pesme se šalju zaključno do 5. aprila 1984. godine u 10 kucanih primeraka, na adresu: Dom kulture "Vrbas" M. Tita 87, 21460 TITOV VRBAS /za konkurs/;
- učesnici čije pesme žiri odabere za završni deo Festivala biće pisмено obavesteni do 10. maja 1984. godine;
- pesme koje odabere stručni žiri biće objavljene u festivalnim publikacijama bez naknade;
- rukopisi se ne vraćaju;
- na Festivalu će biti dodeljene tri nagrade žirija:

I nagrada	6.000 dinara
II nagrada	5.000 dinara
III nagrada	4.000 dinara

Posebne nagrade žiri će dodeliti autorima najboljih pesama koje budu inspirisane navedenim jubilejom.

miris kocke

goran babić

(pismo Vegelu)

juni je na početku ljeta
a juli odmah za njim
(o avgustu da li da govorim?)
vidiš kako je kratko
to godišnje doba, vidiš li?

što nas, zapravo, zanima:
juni ili cijelo ljeto?
pastrmka u bistroj vodi
Savice ili tovljena u
ribogojilištu kod Mrkonjić
grada? pastrmka na žaru?

ali - je li glad na delu?
mrak i siromaštvo ili
možda bolest, strašnija od
sveg, starosti nalik - o čemu
se radi? kojom riječi
počinje juni, kojom Mozartova
sonata? mnogo godina kasnije
isto je ime i prezime, isti
oklop i ljuštura

jesu li masoni ubili Ferdinanda
i Aleksandra, 20 godina poslije?
u Mexicu kad se borio Zapata
za buržoasku parlamentarnu
demokraciju, za republiku
kao Eisenstein, čisti Rus.
Davidovič Lav

sad prolazi lipanj, suh
njemački penzioner, na
Hvaru, u predsezoni, dok
je jeftinije (i besplatno
ako kiši), a samo
lipe u Mostaru imaju
isti miris, miris shizofrenog

al'znano je da invalida
boli noga koju nema i da
led ne liči na vodu, a ova
još manje na paru, te da,
navodno, ne postoje sinonimi
(bar u našem jeziku)

preostaje ljeto, užas, kratke
jednosložne riječi: kao smrt
i strah, zlo i uravnolovka;
preostaje jesen, nesmiljena,
destrukcija forme - njezinog
jezgra, dadakanja, nesvijest

»polja« — časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5/II, telefon (021) 28-765

glavni urednici polja od 1955. florika štefan (1955 - 1958), dejan poznanović (1958 - 1962), mileta radovanović (1962 - 1965), petar milosavljević (1965 - 1968), pero zubac (1968 - 1971), boško ivkov (1971 - 1974), jaroslav turčan (1974 - 1976), jovan zivlak (1976 - 1984)
uređuju: milan dunderški, dragan čopić, simon grabovac, dragan koković, miroljub radojković, vicko arpad i jovan zivlak (glavni i odgovorni urednik); sekretar radmila gikić; tehnički i likovni urednik cvetan dimovski; članovi izdavačkog saveta: bosiljka bojanić (predsednik), milorad gruić, gion nandor, aleksandar horvat, ratka lotina, velja macut, selimir radulović, radivoj šajtinac, dušan todorović, aleksa trifunov, jovanka žunić (delegati šire društvene zajednice); radmila gikić, relja knežević, tomlislav marčinko, milan paroški, vitomir sudarski i jovan zivlak (delegati izdavača); izdaje nišro »dnevnik« oour »redakcija dnevnik«, novi sad, bulevar 23. oktobra 31; direktor vitomir sudarski; osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine; časopis finansira siz kulture vojvodine; rukopise slati na adresu: radakcija »polja«, novi sad, bulevar 23. oktobra 31; na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413-152/73, časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga; tiraž 2.000 primeraka